

Παγκοσμιοποίηση: κίνδυνος ή ευκαιρία;

Του Β. ΠΡΟΦΥΛΛΙΔΗ*

Τα τελευταία χρόνια πλανάται ένα αίσθημα αβεβαιότητας και ανασφάλειας για το αύριο σε όλες τις χώρες του κόσμου. Πολλοί μάλιστα αποδίδουν αρκετά από τα σημερινά δεινά στην παγκοσμιοποίηση. Και έχει καταφανώς ο όρος να μοιάζει με έναν πίνακα με τόσο ασφαιρικές μορφές και χρώματα, όπου ο καθένας ανάλογα με την οπτική γωνία βλέπει ό,τι θέλει. Για τον υπουργό Εθνικής Οικονομίας μπορεί η παγκοσμιοποίηση να είναι η αιτία δραστηκών μέτρων περιστολής δαπανών. Για τους διαδωλωτές μπορεί να είναι ο νέος εχθρός - φάντασμα ή στιδήποτε άλλο. Για αρκετούς η παγκοσμιοποίηση συνεπάγεται τον θρίαμβο των αγορών, των χρηματιστηρίων. Για άλλους η παγκοσμιοποίηση είναι η επικράτηση της πληροφορίας και του Διαδικτύου (Internet). Για κάποιους η παγκοσμιοποίηση αποτελεί ισοπεδωτικό παράγοντα στον πολιτισμό και στις παραδόσεις. Για ορισμένους αποτελεί νίκη των πολυεθνικών επί των κρατικών κυβερνήσεων. Ωστόσο, δεν πρέπει να λησμονούμε ότι η παγκοσμιοποίηση είναι μια πανάρχαια διαδικασία από την ώρα που ο πρωτόγονος άνθρωπος αποφάσισε ότι δεν μπορεί να αρκείται ούτε μόνον στις πρώτες ύλες, που έχει δίπλα του, αλλά ούτε και στους αποδέκτες των προϊόντων. Πιο πέρα, πιο μακριά ήταν πάντοτε το σύνθημα-έμβλημα, που υπήρχε έμφυτο στην ανθρώπινη φύση.

Κάθε κράτος νιώθει την αδυναμία της αυτοπροστασίας μέσα στα σύνορά του. Η Ευρώπη δεν αποτελεί πλέον νησί ασφαλείας και ελπίδα για τον πολίτη. Οι επικοινωνίες κάθε μορφής δίνουν τη δυνατότητα και στα πιο απομακρυσμένα σημεία του πλανήτη να επικοινωνούν πολύ εύκολα, πολύ γρήγορα και πολύ αποτελεσματικά. Η παγκοσμιοποίηση είναι μια προσπάθεια σύγκλισης των αγορών και των οικονομιών, μια συνέπεια της προώθησης της τεχνολογίας σε παγκόσμιο επίπεδο, όπου οι διάφορες επιχειρήσεις παράγουν περίπου το ίδιο προϊόν, με τον ίδιο τρόπο, με τα καταλλήλότερα στελέχη και με το μικρότερο κόστος. Θα μπορούσε να πει κανείς ότι ουσιαστικά η παγκοσμιοποίηση συνιστά μια μορφή διαχείρισης και οργάνωσης σε παγκόσμια κλίμακα, αντίστοιχη με αυτήν των πολυεθνικών εταιρειών. Κέντρο βάρους στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον δεν είναι πλέον το κράτος και οι κρατικές κυβερνήσεις, τουλάχιστον στο βαθμό που ήταν στο παρελθόν, αλλά η επιχειρηματική δραστηριότητα, όπως αυτή εκφράζεται συνήθως με τη μορφή των πολυεθνικών εταιρειών.

Η παγκοσμιοποίηση συνιστά ρήξη με το παρελθόν. Απατεί, επομένως, επαναδιάρθρωση των εθνικών οικονομιών με βάση τους προσανατολισμούς της παγκόσμιας οικονομίας και όχι αποκλειστικά τους στόχους του κράτους - έθνους ή του μεμονωμένου ατόμου. Τρεις θα μπορούσε να πει κανείς ότι είναι σήμερα οι κινητήριες δυνάμεις της παγκοσμιοποίησης. Αφενός οι νέες μορφές τεχνολογίας και επικοινωνίας, οι οποίες πλέον καθιστούν τα πιο αποτελεσματικά και σύγχρονα προϊόντα προσπελάσιμα σε κάθε πολίτη αυτού του κόσμου, οι διεθνείς κεφαλαιαγορές, που δίνουν τη δυνατότητα μεταφοράς τρεστικών κεφαλαίων σε λίγα λεπτά από τη μια άκρη της γης στην άλλη και τέλος η πολιτική δύναμη των Ηνωμένων Πολιτειών. Μια πρώτη συνέπεια και επίπτωση του παγκοσμιοποιημένου περιβάλλοντος είναι η ανάγκη για οικονομική αποτελεσματικότητα, που σημαίνει όξυνση του ανταγωνισμού. Ζούμε πλέον σ' ένα εξόχως ανταγωνιστικό περιβάλλον, όπου προϋπόθεση επιβίωσης είναι η αναζήτηση και αξιοποίηση του συγκριτικού πλεονεκτήματος του καθενός. Μια ουσιαστικώς επιπτώση του παγκοσμιοποιημένου περιβά-

λλοντος είναι η άμβλυση της σημασίας των συνόρων. Και όταν λέω σύνορα, αναφέρομαι στα εδαφικά σύνορα ανάμεσα στα διάφορα κράτη, γιατί βέβαια σύνορα υπάρχουν πολλών ειδών. Μπορεί να έχουμε σύνορα στο μυαλό μας, στην κουλτούρα μας, στις ψυχές μας. Η παγκοσμιοποίηση δεν θέλει τα σύνορα. Γι' αυτό και στο βαθμό που θα μπορούσε να το επιβάλει, αμβλύνει την έννοια των συνόρων, για να επιτύχει την εύκολη διακίνηση αγαθών και ανθρώπων. Αυτό είναι η κυρίαρχη σκέψη σήμερα στις Ηνωμένες Πολιτείες, οι οποίες είναι ο μοχλός της παγκοσμιοποίησης. Μήπως όμως τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 και ό,τι ακολούθησε ωθήσουν τις ίδιες τις ΗΠΑ σε μια μορφή προστατευτισμού και σε μια νέα ανάδειξη της σημασίας των εθνικών συνόρων, με στιδήποτε συνεπάγεται και για τον υπόλοιπο κόσμο;

Από την άλλη πλευρά κάποιος θα μπορούσε να διερωτηθεί μήπως το κράτος-έθνος εξαφανίζεται; Ευτυχώς για το κράτος - έθνος, η απάντηση είναι όχι. Δεν εξαφανίζεται, αλλά μετασχηματίζεται και αποκτά έναν καινούργιο ρόλο. Σε ό,τι αφορά την οικονομία, σημαντική είναι πλέον η αλληλεξάρτηση μεταξύ των κρατών, των επιχειρήσεων και των ατόμων. Πολύ δύσκολα πλέον μια χώρα μπορεί να κάνει από μόνη της αυτό που θέλει. Όμως μια από τις συνέπειες είναι και η αύξηση των ανισοτήτων μεταξύ πλουσίων και φτωχών. Η τεχνολογία, η τηλεόραση και το Διαδίκτυο είναι τομείς που επιτρέπουν στην πληροφορία να μεταδίδεται πολύ εύκολα σε μερικά δευτερόλεπτα. Αυτό όμως σημαίνει και πολύ μεγάλη δυνατότητα επιβολής προπαγάνδας. Αυτός ο οποίος μεταδίδει την πληροφορία, και τα κέντρα μετάδοσης των πληροφοριών είναι λίγα, έχει φοβερές δυνατότητες στο να επιβάλει στους ανθρώπους ορισμένες απόψεις. Το άτομο ως ένα βαθμό συνθλίβεται υπό αυτές τις συνθήκες.

Ένας άλλος τομέας με αμφίσημες τις επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης είναι η ισοπέδωση των πολιτισμών. Κυρίαρχο πια αναδεικνύεται το μοντέλο του καταναλωτικού ατόμου. Πολιτισμοί και γλώσσες με διαδρομές αιώνων είτε κινδυνεύουν να αφανισθούν είτε συρρικνώνονται. Χωρίς αξίες όμως μπορεί να προχωρήσει ο κόσμος; Πώς όμως θα επηρεάσει η παγκοσμιοποίηση την Ελλάδα, μια μικρή χώρα, με ευφείς (αλλά και ατομιστές) ανθρώπους, με παράδοση πολιτισμού και με πολύ καλές συνθήκες διαβίωσης, που συνιστούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματά μας;

Μία επίπτωση που θα αφορά τη χώρα μας είναι η άμβλυση των συνόρων. Γι' αυτό και πρέπει να συνειδητοποιηθεί η ανάγκη για ένα ισχυρό και ευέλικτο ελληνικό στρατό, που αποτελεί τη μόνη αποτρεπτική δύναμη. Η Ελλάδα στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον πρέπει να αναζητήσει ισχυρή οικονομία με κυρίαρχο τον ρόλο των επιχειρήσεων και πρωτοβουλίες στον φυσικό μας χώρο, που είναι τα Βαλκάνια και η Ανατολική Μεσόγειος. Ταυτόχρονα θα πρέπει να προσδιορίσουμε σαφείς κανόνες παιχνιδιού, πρώτα για τη χώρα μας, που έχει ασαφές θεσμικό και οικονομικό περιβάλλον. Πρέπει κάποτε να αποκαταστήσουμε ένα σαφές και με διάρκεια πλαίσιο λειτουργίας των κρατικών μας δομών. Και υπό τις συνθήκες αυτές μπορεί η Ελλάδα κάλλιστα να έχει μια διαδρομή αντίστοιχη με την Ιρλανδία στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Είμαστε μεν μικρή χώρα, αλλά μπορούμε να προσελκύσουμε επενδύσεις τεχνολογίας υψηλής προστιθέμενης αξίας.

Φυσικά, στην καταγίδα πολιτισμικής ισοπέδωσης δεν πρέπει να ξεχνάμε την ιστορική μας μνήμη, η οποία πρέπει να περάσει στην επόμενη γενιά.

* Ο κ. Β. Προφυλλίδης είναι αν. καθηγητής ΔΠΘ.